

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς»

Συγγραφή: ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΚΡΗΣ

Εφαρμογή: ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΚΡΗΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς

Εφαρμογή σεναρίου

Ελευθέριος Βεκρής

Δημιουργία σεναρίου

Ελευθέριος Βεκρής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο Αναβρύτων

Χρονολογία

12-11-2012 έως 15-12-2012

Διδακτική/θεματική ενότητα

2^η Ενότητα: Ζούμε με την οικογένεια.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

10 ώρες

Χώρος

I. Το σενάριο εφαρμόστηκε σε αίθουσα διδασκαλίας που δεν ήταν εφοδιασμένη με βιντεοπροβολέα και ηλεκτρονικό υπολογιστή με διαδικτυακή σύνδεση. Σε μια μικρή δραστηριότητα αξιοποιήσαμε το εργαστήριο πληροφορικής.

II. Ο εικονικός χώρος στον οποίο κινήθηκαν οι μαθητές είναι οι ιστότοποι: www.comicstripcreator.org.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές πρέπει να είναι στοιχειωδώς εξοικειωμένοι με τη χρήση Η/Υ και με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Επίσης να έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε διαδίκτυο ώστε να μπορούν να αξιοποιούν λογισμικά που υπάρχουν σε αυτό.

Στο σενάριο αυτό οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες με τη βοήθεια [Φύλλου Εργασίας](#).

Αξιοποιήθηκαν:

- το διαδίκτυο για άντληση υλικού,
- το λογισμικό για την παραγωγή κόμικς,
- ο επεξεργαστής κειμένου για τη συγγραφή των συνοδευτικών κειμένων.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Ελευθέριος Βεκρής, Ζούμε με την Οικογένεια. Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

-

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ /ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα του σεναρίου είναι η οικογένεια. Επειδή το θέμα αγγίζει τα προσωπικά βιώματα των μαθητών, οι γελοιογραφίες και τα κόμικς δίνουν ένα ασφαλές μέσο να εκφράσουν οι μαθητές βιώματα, προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην οικογενειακή τους ζωή, ασκώντας κριτική με υπερβολή, που από τη μια εκτονώνει συναισθήματα και από την άλλη είναι θεμιτή στη γλώσσα των κόμικς.

Συγχρόνως οι μαθητές αξιοποίησαν τη γλώσσα των κόμικς που τους είναι οικεία και ευχάριστη, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι και η γλώσσα των κόμικς αξιοποιεί τις ίδιες τεχνικές αφήγησης· είναι ένας δομημένος λόγος που με άλλους σημειωτικούς τρόπους αξιοποιεί τους ίδιους αφηγηματικούς τρόπους που αξιοποιεί και η λογοτεχνία. Συνειδητοποιώντας τους τρόπους αφήγησης των κόμικς, οι μαθητές μπορούν να κατασκευάσουν οι ίδιοι τα δικά τους κόμικς και στη συνέχεια να τα μετασχηματίσουν σε γλωσσικά κείμενα, ώστε με αυτό τον τρόπο να τους δοθεί η ευκαιρία να κατακτήσουν πρακτικές που εξυπηρετούν στόχους του αναλυτικού προγράμματος.

Τέλος, στην προσπάθειά τους να φτιάξουν τα δικά τους κόμικς αξιοποίησαν τις δυνατότητες που τους δίνουν οι νέες τεχνολογίες και πιο συγκεκριμένα το λογισμικό www.comicstripcreator.gr, πρόγραμμα του Πανεπιστημίου του Πειραιά, όπως και τις δικές τους γραφιστικές ικανότητες. Το συγκεκριμένο λογισμικό αποδείχθηκε δύσχρηστο και περιορισμένων δυνατοτήτων. Οι μαθητές στράφηκαν σε αυτό μετά από πρόταση του διδάσκοντος. Οι μαθητές διάλεξαν ένα από τα δύο και δεν είχαν καθοδήγηση, επειδή δεν ήταν δυνατόν να γίνει επίδειξη του προγράμματος στο εργαστήριο πληροφορικής. Ωστόσο, αρκετές ομάδες ανέλαβαν να φτιάξουν με το συγκεκριμένο πρόγραμμα κόμικς.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση εγγράφεται στην παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού και του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού.

Στο πλαίσιο αυτό δεν εμμένει ο εκπαιδευτικός στις κυρίαρχες μορφές γραμματισμού, αλλά αποδέχεται και αξιοποιεί κι άλλους κειμενικούς τύπους που είναι στο περιθώριο του σχολικού γραμματισμού αλλά ιδιαίτερα ευχάριστοι στους νέους εφήβους. Οι πρακτικές γραμματισμού των νέων μπορούν να συνδυάζονται με άλλες πρακτικές γραμματισμού που προωθεί το σχολείο και μπορούν οι πρώτες να αποτελούν τη βάση για να εξοικειωθούν οι μαθητές με τις τελευταίες (Rief 2007).

Η γλώσσα των κόμικς πάντα συγκινεί τους νεαρούς αναγνώστες που με το συνδυασμό του σχεδίου και του διαλόγου και τον ανατρεπτικό τους λόγο αποδίδουν με χιούμορ και ειρωνεία καταστάσεις που βιώνουν καθημερινά. Ο λόγος τους είναι συχνά ανατρεπτικός και δίνει αφορμές για πλούσιο προβληματισμό με τον οποίο αντιμετωπίζονται κριτικά κοινωνικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και κοινωνικές ανισότητες.

Η χρήση των κόμικς στην εκπαίδευση βοηθάει τους μαθητές που δυσκολεύονται με τα γλωσσικά κείμενα ώστε να κατακτούν εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης. Οι εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης δίνουν φωνή σε μαθητές που σε άλλες περιπτώσεις μένουν σιωπηλοί. Η «κακή» επίδοση σε προτιμώμενους τρόπους γραπτής έκφρασης, στο πλαίσιο του σχολικού γραμματισμού, αποθαρρύνει τους μαθητές να αρθρώνουν λόγο. Αντίθετα, η τόνωση της αυτοεκτίμησης μέσω εναλλακτικών τρόπων έκφρασης ενισχύει και τη γραπτή έκφραση. Βοηθάει επίσης μαθητές που είναι συμμορφωμένοι στις κυρίαρχες πρακτικές του σχολικού γραμματισμού να εκφράσουν με έναν αυθεντικό τρόπο δικές τους απόψεις και να αξιοποιήσουν δικά τους συναισθήματα, ώστε να έρθουν πιο κοντά στα βιώματα και την εμπειρία των συνομηλίκων τους (O' Brien 2001).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι μαθητές στη συγκεκριμένη ενότητα συνειδητοποιούν καταστάσεις, βιώματα, προβλήματα, αξίες που παρατηρούνται στο οικογενειακό περιβάλλον. Προσεγγίζουν τόσο τις ενδοοικογενειακές σχέσεις και τους διαφορετικούς ρόλους μέσα στην οικογένεια όσο και την αλληλεξάρτηση της οικογένειας με το κοινωνικό περιβάλλον.

Οι μαθητές καλούνται να αποστασιοποιηθούν από το «οικείο» και με ερμηνευτική και κριτική ματιά να προσεγγίσουν τον θεσμό της οικογένειας.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Οι μαθητές θα ασχοληθούν με τις εγκλίσεις και τους χρόνους των ρημάτων. Τα κόμικς στηρίζονται κυρίως στον αφηγηματικό τρόπο του διαλόγου και ως εκ τούτου προσφέρονται για τη λειτουργική προσέγγιση των εγκλίσεων που είναι δηλωτικές του τρόπου (mode), της διαπροσωπικής λειτουργίας και των συνομιλιακών ρόλων, σύμφωνα με τη Συστημική Λειτουργική Γραμματική του Halliday (Λύκου 2000· Κουφάκη 2009: 79-84).

Επίσης οι μαθητές συνειδητοποιούν αφηγηματικούς τρόπους που είναι κοινοί σε κάθε μορφή αφήγησης (αφήγηση, διάλογος), αλλά διαφέρουν ως προς τη σημειωτική τους διάσταση. Οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες μετασχηματισμού που θα οξύνουν τη δημιουργική τους σκέψη.

Γλώσσα και Γραμματισμοί

Βασικός στόχος στο σενάριο ήταν να δημιουργηθεί ένα συνεχές από την παρατήρηση επιμέρους γλωσσικών στοιχείων μέχρι το επίπεδο γραμματισμού. Συνήθως στη σχολική πρακτική, στη διδακτική του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, παρατηρείται μια αποσπασματική προσέγγιση της Γραμματικής και του Συντακτικού, αποκομμένα από το κείμενο και την επικοινωνιακή περίσταση. Στο σενάριο έγινε προσπάθεια με την αξιοποίηση της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής του M.A.K. Halliday και την Εθνογραφία της Επικοινωνίας του Hymes να κινηθούμε στο συνεχές του Ρόμβου από τις Γνώσεις για τη Γλώσσα στον Γραμματισμό (Κουτσογιάννης 2012).

Οι παραδοσιακές κατηγορίες της σχολικής γραμματικής που αφορούν στους χρόνους και τις εγκλίσεις του ρήματος αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο της λειτουργικής γραμματικής, ώστε δια αυτών να κατανοήσουν καλύτερα οι μαθητές το κειμενικό είδος των κόμικς, το οποίο στηρίζεται στην ανατροπή συνηθισμένων, καθημερινών επικοινωνιακών περιστάσεων. Με αυτή την έννοια, στοιχεία του παραδοσιακού σχολικού γραμματισμού συνδέονται με την πολυτροπικότητα του κειμενικού είδους των κόμικς, ως κοινωνικής πρακτικής που εγγράφεται στον σύγχρονο πολιτισμό της πολυμεσικής και πολυτροπικής επικοινωνίας.

Η διάσταση του **κριτικού γραμματισμού** ήταν έντονη στα κόμικς που αναλύθηκαν, αφού αμφισβητούν έντονα προκαταλήψεις, κοινωνικά στερεότυπα, σχέσεις εξουσίας, κυρίαρχους κοινωνικούς ρόλους.

Επίσης, νέοι γραμματισμοί που διαμορφώνονται στον χώρο της ψηφιακής τεχνολογίας είναι παρόντες στον βαθμό που ομάδες μαθητών αξιοποιήθηκαν για να φτιάξουν τα δικά τους κόμικς ή για να ερμηνεύσουν άλλα κόμικς που είναι προϊόντα των νέων τεχνολογιών.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο στηρίχθηκε στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο, γιατί με αυτό τον τρόπο δόθηκε περισσότερος χρόνος σε κάθε μαθητή να σκεφτεί και να συνειδητοποιήσει στοιχεία της διδασκαλίας που αποτελούν τη στοχοθεσία του σεναρίου. Επειδή δε τα κόμικς συγκινούν τους μαθητές, η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών των ομάδων ήταν έντονη και για αρκετούς γόνιμη.

Πριν όμως από αυτή τη φάση θεωρήθηκε σκόπιμη η επίδειξη των κειμενικών λειτουργιών των κόμικς με τη μορφή της εμπλουτισμένης εισήγησης με σύγχρονα μέσα, ώστε να δουν με παραστατικό τρόπο τη δομή και τη λειτουργία ενός κόμικ. Στο πλαίσιο της εισήγησης προσεγγίσθηκαν στοιχεία του θέματος με τη μορφή ενός δομημένου διαλόγου που στόχο θα έχει την κινητοποίηση της σκέψης των μαθητών.

Τέλος, ως αξιολόγηση της όλης διαδικασίας, κλήθηκαν οι μαθητές, αρχικά κάθε ομάδας και στη συνέχεια ατομικά, να αναπαράγουν κόμικς με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών, αλλά και με παραδοσιακούς γραφιστικούς τρόπους όπως με τη βοήθεια ενός απλού μολυβιού το οποίο στη συνέχεια θα μετατρέψουν, ο καθένας χωριστά, σε γλωσσικό κείμενο. Τα κείμενα των μαθητών αξιολογήθηκαν, αφού παρουσιάστηκαν και σχολιάστηκαν από τους συμμαθητές τους (ετεροαξιολόγηση).

Στην ίδια φάση αξιοποιήθηκε η «αλληλοδιδασκτική». Μαθητές περισσότερο εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες, ανέλαβαν να ενισχύσουν τους συμμαθητές τους στην αξιοποίηση των λογισμικών προγραμμάτων. Επειδή οι ανισότητες στις δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού μεταξύ των μαθητών μιας τάξης είναι πολλές και ανεπίγνωστες εν πολλοίς, η αλληλοδιδασκτική είναι ένας τρόπος με τον οποίον πολλοί μαθητές μαθαίνουν από τους συμμαθητές τους.

Η όλη πορεία της διδασκαλίας ακολούθησε το σχήμα: Κάνω και παρακολουθείς – Κάνω και συμμετέχεις – Κάνεις και συμμετέχω – Κάνεις και παρακολουθώ. Μια μεταβιβαστική αλλά συμμετοχική πρακτική στο πλαίσιο μιας εποικοδομητικής διδασκαλίας. Η παραπάνω πορεία ακολουθήθηκε κυρίως ως προς την ανάλυση των συνομιλιακών ρόλων και σχέσεων με την αξιοποίηση των ρηματικών εγκλίσεων. Στη δημιουργία των κόμικς δεν ακολουθήθηκε η ίδια πρακτική, αφού περιορίστηκα στην επίδειξη και μόνο.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο στηρίχθηκε στη δεύτερη ενότητα του σχολικού βιβλίου με τίτλο: «[Ζούμε με την οικογένεια](#)». Οι εμπειρίες των μαθητών-εφήβων από την οικογενειακή τους ζωή ήταν πολλές και στη φάση που διανύουν ιδιαίτερα έντονες και προβληματικές. Επειδή το θέμα από τη μια έχει ιδιαίτερη σημασία για τους μαθητές, ενώ από την άλλη πρέπει οι μαθητές να μην παρασυρθούν σε εξομολογήσεις που εκθέτουν την

οικογένειά τους, οι διδακτικές πρακτικές της δραματοποίησης και των κόμικς επινοήθηκαν ως ασφαλές μέσο για να εκθέσουν προβληματισμούς και βιώματα συγκαλυμμένα και διακριτικά.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η ενότητα έχει θεματικά άμεση σχέση με το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος, αφού αποτελεί και ενότητα του σχολικού βιβλίου. Τα κείμενα που αξιοποιούνται στο σενάριο είναι κυρίως παρμένα από το σχολικό βιβλίο. Τα γλωσσικά φαινόμενα είναι σχετικά με το ρήμα και τις εγκλίσεις που αποτελούν επίσης στόχο της ενότητας.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι μαθητές αξιοποίησαν τις νέες τεχνολογίες, κυρίως στη δημιουργία κόμικς.

Κείμενα

Νεοελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου

[Κείμενο 1 \[Περίεργα πλάσματα οι μαμάδες...\]](#), σελ.28

[Κείμενο 3 \[Αχ αυτοί οι γονείς μας!\]](#), σελ. 30.

Εκτός σχολικού εγχειριδίου

Αρκάς. *Χαμηλές πτήσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1^η διδακτική ώρα

Οι μαθητές εκκινούν από τα δικά τους βιώματα για τις ενδοοικογενειακές σχέσεις. Με το άκουσμα του τίτλου προκλήθηκε έντονη συζήτηση κατά την οποία οι μαθητές με θαυμαστή παρρησία άρχισαν να εκθέτουν εμπειρίες από ενδοοικογενειακές σχέσεις και καταστάσεις. Η συζήτηση ήταν πολύ εξομολογητική σε σημείο που ένιωσα άβολα. Δεν αποτόλμησα να προχωρήσω στο θεατρικό παιχνίδι, αλλά δεν είδα στο άκουσμα της ιδέας να προθυμοποιούνται. Έτσι εγκατέλειψα την ιδέα του θεατρικού παιχνιδιού. Ίσως, αν το θεατρικό παιχνίδι είχε μπει από την αρχή ως δραστηριότητα αφόρμησης, τότε θα μπορούσε να λειτουργήσει καλύτερα.

2^η και 3^η διδακτική ώρα

Η «ανοικτή» διδασκαλία στηρίζεται στο κείμενο 1, με τίτλο: «Περίεργα πλάσματα οι μαμάδες...» (http://www.pi-schools.gr/books/gymnasio/glossa_b/MATHITIS/27-42.PDF). Κατά τη διδασκαλία τηρήθηκε απόλυτα η πορεία που περιγράφεται στο προτεινόμενο σενάριο.

Στο κείμενο αυτό καταγράφεται μια συνηθισμένη σκηνή με διάλογο μεταξύ μητέρας και κόρης. Η μητέρα έχει την εξουσία του μητρικού ρόλου. Η κόρη φαίνεται συμμορφωμένη με τον ρόλο της κόρης που πρέπει να έχει τη συγκατάθεση της μητέρας της, για να πραγματοποιήσει μια επιθυμία της. Ωστόσο, θεωρεί ότι έχει περιθώρια διεκδίκησης. Σε συγκεκριμένο επίπεδο οι ρόλοι είναι αυτοί.

Η έμφαση πρέπει να δοθεί στη «διαπροσωπική λειτουργία».

Στην πρώτη σκηνή η κόρη με απαιτητικό ύφος καλεί τη μητέρα της να την ελέγξει στα μαθήματά της με στόχο να βγει με την παρέα της. Εδώ οι μαθητές παρατηρούν τη χρήση της υποτακτικής «να σου πω» με το προτρεπτικό επιφώνημα «Άντε» που δίνει τόνο προσταγής.

Αυτός ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το αίτημα και ό, τι έχει προηγηθεί προκαλεί την έντονη αντίδραση της μητέρας, η οποία επιλέγει τις ερωτηματικές προτάσεις για να εκφράσει την έντονη απορία της, την έκπληξη, για να αποφύγει ένα πιο αυστηρό ύφος απαγόρευσης (δείκτης ευγένειας).

Εδώ προσέχουν τη σημασία των ρημάτων σε οριστική σε συνδυασμό με την επανάληψη του ρήματος που δηλώνουν μια πεισματική βεβαιότητα: «Τολμάς; Τολμάω και βέβαια τολμάω». Την τόλμη της η κόρη τη στηρίζει στη διαπίστωση, σε συγκεκριμένο επίπεδο, που αφορά στους συνομιλιακούς (κοινωνικούς) ρόλους των ενηλίκων, ότι οι ενήλικες πάντα ελέγχουν τις αδυναμίες των ανηλίκων, χωρίς να ενισχύουν ή να αναγνωρίζουν τις θετικές τους ενέργειες και επιδόσεις.

Επίσης αξιοποιούνται στη σκηνή παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμός, όπως χρήση κεφαλαίων «ΒΟΛΤΑ», χρήση θαυμαστικών, επαναλήψεις λέξεων).

Στη δεύτερη σκηνή έχουν σημασία τα παραγλωσσικά στοιχεία (το κλάμα της κόρης, το σκύψιμο του κεφαλιού της μητέρας, το βλέμμα προσηλωμένο στα γόνατα) τα οποία συνάδουν με τη χρήση ρημάτων σε α' πρόσωπο που τονίζουν το υποκείμενο «εγώ». Όλα τα παραπάνω διαμορφώνουν το απολογητικό ύφος της μητέρας. Το κλάμα της κόρης προκαλεί το απολογητικό ύφος της μητέρας.

Στην τρίτη σκηνή η κόρη προχωρεί στον συναισθηματικό χειρισμό με την υιοθέτηση των μητρικών προτροπών. Χρησιμοποιεί οριστικές μέλλοντος σε α' πρόσωπο. Υπόσχεση και υποταγή. Αυτή η αυτοταπείνωση της κόρης συγκινεί τη μητέρα και την κάνει να ενδώσει, η οποία στο τέλος με τις προστακτικές «Άσε τις μπούρδες», «Άντε πλύσου» διατηρεί την εξουσιαστική της θέση από τη μια, αλλά συγχρόνως ενδίδει στους συναισθηματικούς χειρισμούς της κόρης.

Συμπέρασμα: Οι συνομιλιακοί ρόλοι δεν αμφισβητούνται σε όλες τις σκηνές: η μητέρα έχει την εξουσία και η κόρη οφείλει να υπακούει τη μητέρα. Ωστόσο, στη διαπροσωπική λειτουργία την πρωτοβουλία των χειρισμών την έχει η κόρη, η οποία χρησιμοποιώντας κατάλληλα τις τροπικότητες, παραγλωσσικές και γλωσσικές, καταφέρνει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Έχοντας υπόψη την παραπάνω προσέγγιση, ο διδάσκων καλεί τους μαθητές στις εξής δραστηριότητες:

A. Διακρίνετε τις σκηνές στο κείμενο. (Οι μαθητές αξιοποιώντας τον αφηγηματικό τρόπο του διαλόγου θα διακρίνουν τις τρεις σκηνές)

B. Περιγράψτε τη σχέση μεταξύ των συνομιλητών σε κάθε σκηνή ξεχωριστά. Η απάντησή σας να στηριχθεί:

α) σε γλωσσικά (εγκλίσεις, πρόσωπο, α,β,γ, χρόνος, δυνητικότητα, άλλους δείκτες ευγένειας) και

β) σε παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμό, εκφράσεις προσώπου, στάση σώματος κλπ.), που παρατηρείτε σε κάθε σκηνή.

Γ. Η σχέση μάνας και κόρης, όπως παρουσιάζεται στο κείμενο, πόσο τυπική ή αποκλίνουσα είναι;

Δ. Ποιου προσώπου τελικά η θέληση υπερισχύει; Ποια είναι τα μυστικά της επιτυχίας του;

Ε. Μετασχηματίστε τις σκηνές θέτοντας τα πρόσωπα σε σχέση ισοτιμίας, αμοιβαίου σεβασμού. Παρατηρήστε ποιες αλλαγές κάνατε.

Στ. Μπορείς μετά από τα παραπάνω να στηρίζεις την άποψη: «Η γλώσσα δεν διαμορφώνεται μόνο από την πραγματικότητα αλλά και τη διαμορφώνει»;

Η όλη διαδικασία, όπως περιγράφεται παραπάνω, τηρήθηκε επακριβώς. Σε αυτό βοήθησε ότι ο χρόνος σύνταξης του σεναρίου ήταν πολύ κοντά στον χρόνο εφαρμογής και ήταν πολύ καλά τοποθετημένη στην εξέλιξη του προγράμματος του συγκεκριμένου μαθήματος στη συγκεκριμένη τάξη.

Οι μαθητές εκπόνησαν την Ε' εργασία στο σπίτι και δυσκολεύθηκαν στη Στ' εργασία που, όπως φάνηκε, ξεπερνούσε τις δυνατότητές τους, αφού τέθηκε με πολύ γενικό και αφηρημένο τρόπο.

4^η και 5^η διδακτική ώρα

Με την ίδια λογική προσεγγίζονται και τα κόμικς, όπως το κείμενο τρία του σχολικού βιβλίου –το οποίο σημειωτέον είναι δύο κείμενα. Εδώ οι μαθητές κλήθηκαν να συνειδητοποιήσουν σε σύγκριση με το γλωσσικό κείμενο ποια είναι τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των κόμικς, οι διαφορετικοί σημειωτικοί τρόποι.

Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές κλήθηκαν να εντοπίσουν τους αφηγηματικούς τρόπους των κόμικς α) την αφήγηση-περιγραφή που δίνεται με την εικόνα, το σκίτσο και β) τις σκηνές που στηρίζονται κυρίως στη συνομιλία μεταξύ των προσώπων που συμμετέχουν σε κάθε σκηνή.

Σε κάθε σκηνή κλήθηκαν πάλι να διακρίνουν τη διαπροσωπική επικοινωνία προσέχοντας την τροπικότητα: τον βαθμό βεβαιότητας, το είδος των προτάσεων

(ερώτηση ή δήλωση), τους δείκτες ευγένειας και τελικά πόσο αποκλίνουν ή συγκλίνουν με τους πραγματικούς, συνήθεις κοινωνικά, ρόλους.

Μετά από τη διερεύνηση της τροπικότητας και της διαπροσωπικής επικοινωνίας, διαπίστωσαν ότι τα κόμικς καταλήγουν στην κωμική ανατροπή των συνομιλιακών ρόλων (π.χ. η Μαφάλντα στο κείμενο τρία ζητάει την κατανόηση του μικρού της αδελφού «ψυχολογώντας» την ανώριμη συμπεριφορά των γονέων. Το ίδιο συμβαίνει με το σπουργίτι του Αρκά με πιο σύνθετες ανατροπές).

Στο κείμενο τρία του σχολικού βιβλίου με τη Μαφάλντα ακολουθήθηκε επακριβώς η διδακτική πορεία, όπως περιγράφεται στο προτεινόμενο σενάριο.

Στο κόμικ καλούνται οι μαθητές:

α) να διακρίνουν τους συνομιλιακούς ρόλους (κοινωνικούς ρόλους) των πρωταγωνιστών: γονείς-παιδιά

β) να προσέξουν τη διαπροσωπική κοινωνία, όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από τα γλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία κάθε σκηνής.

1^η σκηνή

Η Μαφάλντα εισέρχεται στη σκηνή και ζητά να μάθει τι συμβαίνει. Ύφος απορίας.

Οι γονείς εκνευρισμένοι από τη συμπεριφορά του Νάντο –αυτό φαίνεται από την έκφραση του προσώπου– απαντούν με βεβαιότητα και απόλυτο τρόπο (Επιτονισμός – η

χρήση των θαυμαστικών και της οριστικής). Ο μικρός Νάντο περιορίζεται στον κλαυθμυρισμό (χαρακτηριστική έκφραση και ήχος από αναφιλητά).

2^η σκηνή

Η Μαφάλντα αναλαμβάνει συμβουλευτικό – μεσολαβητικό ρόλο (η στάση του σώματος η χρήση της προτρεπτικής ρηματικής φράσης «πρέπει να δείξεις...»). Η παρέμβαση της Μαφάλντας προκαλεί θετική έκπληξη στους γονείς (Εκφράσεις προσώπου).

3^η σκηνή

Η Μαφάλντα συνεχίζει τον συμβουλευτικό της ρόλο (Η χρήση της προστακτικής «Σκέψου»). Ζητά την κατανόηση του Νάντο επικαλούμενη την απειρία των γονιών τους. Το επιχείρημα της Μαφάλντας ξαφνιάζει δυσάρεστα τους γονείς, που απορημένοι κοιτάζουν ο ένας τον άλλο. Ο Νάντο φαίνεται να πείθεται.

4^η σκηνή

Η Μαφάλντα συνεχίζει να επιχειρηματολογεί προσπαθώντας να πείσει τον Νάντο να δείξει κατανόηση. Οι διαπιστώσεις της Μαφάλντα: «Είμαστε πειραματόζωα» και η ερώτηση, που δηλώνει απορία και αδιέξοδο, «Τι να κάνουμε;» κάνουν τους γονείς να βιώνουν ενοχές.

Ενώ οι συνομιλιακοί ρόλοι είναι σαφείς σε επίπεδο διαπροσωπικής επικοινωνίας, η Μαφάλντα διεκδικεί πρωτεύοντα ρόλο που αποκλίνει σημαντικά από τον συνομιλιακό της ρόλο. Ασκήει έλεγχο με την ερώτηση «Τι συμβαίνει;». Οι γονείς απαντούν θυμωμένα όπως παιδιά που έχουν τσακωθεί μεταξύ τους. Η Μαφάλντα ως ενήλικος συμβουλεύει τον Νάντο να δείξει κατανόηση, όπως θα ζητούσαν οι γονείς από τον μεγάλο αδελφό να δείξει κατανόηση στον μικρότερο αδελφό. Η Μαφάλντα για να υποστηρίξει τη συμβουλή της καταφεύγει σε ψυχολογικές προσεγγίσεις που απάδουν στον συνομιλιακό της ρόλο.

Η Μαφάλντα ουσιαστικά οικειοποιείται γλωσσικά τον συνομιλιακό ρόλο του ενηλίκου ή του γονέα που με βεβαιότητα αποφαινεται για ό,τι συμβαίνει και είναι σε θέση να ψυχολογεί ερήμην των ψυχολογουμένων. Αυτό αποτελεί το κωμικό εύρημα.

Στη συνέχεια οι μαθητές μπορούν να ερμηνεύσουν ποιος είναι ο σκοπός του κόμικ (π.χ. να θίξει την έλλειψη κατάρτισης των γονέων σε θέματα διαχείρισης ενδο-οικογενειακών συγκρούσεων).

Έχοντας υπόψη αυτά ο εκπαιδευτικός μπορεί να μεθοδεύσει τη διδασκαλία του χρησιμοποιώντας τα παρακάτω ερωτήματα σε φύλλο εργασίας.

Οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν στα εξής:

A. Διακρίνετε τις σκηνές στο κείμενο.

B. Ποιοι είναι οι κοινωνικοί ρόλοι στο κείμενο;

Γ. Περιγράψτε τη σχέση μεταξύ των συνομιλητών σε κάθε σκηνή ξεχωριστά. Η απάντησή σας να στηριχθεί:

α) σε γλωσσικά (εγκλίσεις, α', β', γ' πρόσωπο, χρόνος, δυνητικότητα, άλλους δείκτες ευγένειας) και

β) σε παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμό, εκφράσεις προσώπου, στάση σώματος κ.λπ.) που παρατηρείτε στην κάθε σκηνή.

Δ. Η σχέση μεταξύ των προσώπων που συμμετέχουν στη σκηνή πόσο τυπική (συνηθισμένη) ή αποκλίνουσα (ιδιαίτερη) είναι;

Ε. Ποια πραγματικότητα σχολιάζει το κόμικ;

Ο εντοπισμός της ειρωνείας και η τεκμηρίωσή της από συνδυασμό γλωσσικών και παραγλωσσικών στοιχείων δεν ήταν εύκολη διαδικασία, αλλά είχε ενδιαφέρον στο τέλος του δίωρου οι μαθητές ένιωσαν κουρασμένοι.

6η διδακτική ώρα

Στο πλαίσιο δειγματικής διδασκαλίας επιχειρήθηκε και η ανάλυση γελοιογραφιών του Αρκά με την ίδια προσέγγιση (βλ. [φύλλο εργασίας 1](#))

7η και 8η διδακτική ώρα

Στη συνέχεια οι μαθητές συνεχίζοντας να δουλεύουν σε ομάδες καθόρισαν το περιεχόμενο και τις βασικές σκηνές του δικού τους κόμικ. Η μόνη οδηγία που τους

δόθηκε ήταν να βρουν το θέμα και τον στόχο και στη συνέχεια να το παραστήσουν σε τρεις έως έξι εικόνες.

1^η ομάδα:

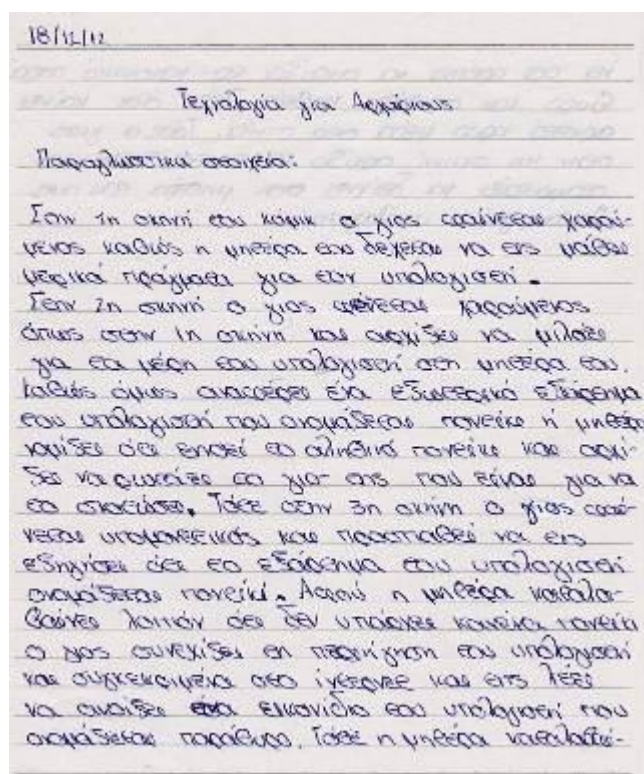

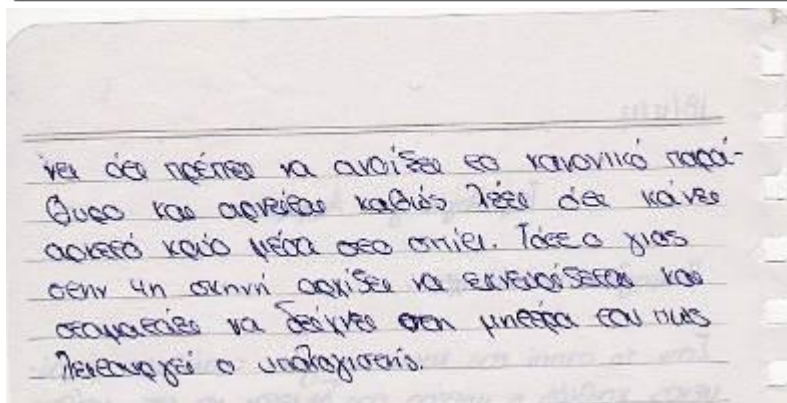

«Το τρενάκι της διχόνοιας»

☞ Στο συγκεκριμένο κείμενο, παρουσιάζεται μια τυπική οικογενειακή κατάσταση κατά την οποία 2 αδέρφια τσακώνονται για ένα αντικείμενο-παιχνίδι. Στην συνέχεια, επεμβαίνουν οι γονείς και προσπαθούν να επιβάλλουν την τάξη και την ησυχία. Συνήθως, οι γονείς καταλήγουν σε μια κοινή απόφαση, την οποία πρέπει τα παιδιά να σεβαστούν. Όμως, στην προκειμένη φάση, προσπαθώντας να βρουν μια λύση, οι γονείς διακόπτουν την διαφωνία των παιδιών τους, αλλά αρχίζουν να καβγαδίζουν οι ίδιοι. Τελικά, δεν συμφωνούν σε κάτι και τα παιδιά μπερδεύονται από την όλη κατάσταση. Έτσι, βλέπουμε ότι για την σωστή διαπαιδαγώγηση και ανατροφή των παιδιών, οι γονείς πρέπει να συμφωνούν στις μεθόδους επίτευξής τους για την αποφυγή μη επιθυμητών αποτελεσμάτων (ανυπακοή, αταξία κλπ) καθώς και για την ομαλή συμβίωση των μελών της οικογένειας.

2^η ομάδα:

3^η ομάδα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

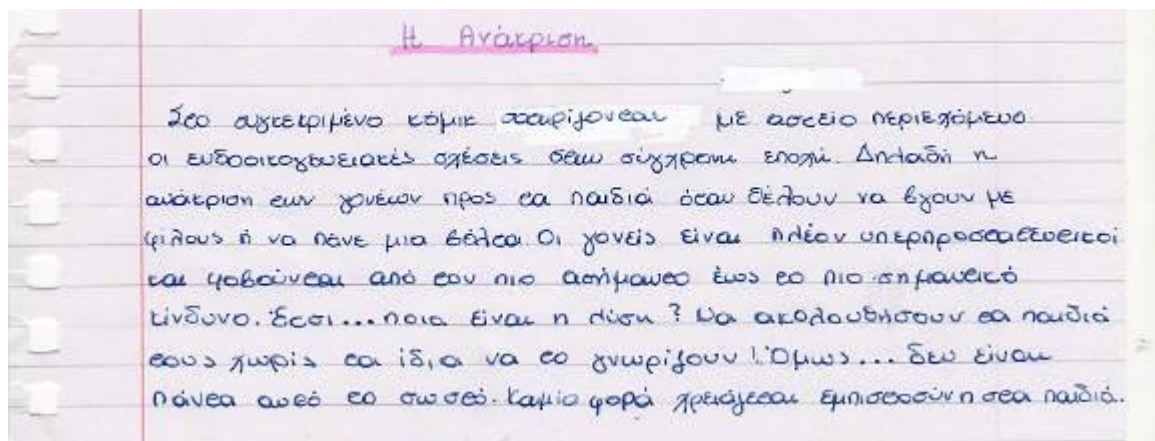
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

9η και 10η διδακτική ώρα

Παρουσίαση αποτελεσμάτων.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1

Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο Αναβρύτων

Δειγματική διδασκαλία (19/11/2012)

Διδάσκων: Λευτέρης Βεκρής

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(Ενότητα 2: Ζούμε με την οικογένεια)

I. Λίγα λόγια για τη δραστηριότητα

Παρόλο που οι κοινωνικοί ρόλοι υπαγορεύουν συχνά τον τρόπο επικοινωνίας, τις γλωσσικές μας επιλογές, οι συνομιλητές διεκδικούν έναν διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας που ανατρέπει τις δεδομένες σχέσεις εξουσίας. Η οικογένεια πολλές φορές γίνεται πεδίο τέτοιου είδους αντιπαραθέσεων. Η γλώσσα των κόμικς μας βοηθάει με τις υπερβολές, τις ανατροπές που επιχειρεί να προσεγγίσουμε μ' ένα ευχάριστο τρόπο το σοβαρό θέμα των ενδο-οικογενειακών σχέσεων.

Πιο συγκεκριμένα.

Με την εργασία αυτή διερευνούμε τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας οικογένειας. Για να είμαστε, όσο γίνεται, πιο σαφείς και συγκεκριμένοι, κατά τη διερεύνηση λαμβάνουμε υπόψη τα εξής:

α. τους κοινωνικούς ρόλους των συνομιλητών (π.χ. γονείς, μεγάλος αδελφός, συγγενής, παππούς, γιαγιά κ.λπ.)

β. τη διαπροσωπική επικοινωνία, όπως αυτή εμφανίζεται στη συγκεκριμένη σκηνή.

Για να κρίνετε τον τρόπο που επικοινωνούν στις συγκεκριμένες σκηνές (διαπροσωπική επικοινωνία) προσέξτε **γλωσσικά** (ρήματα, εγκλίσεις, πρόσωπο(α,β,γ), χρόνο, δείκτες ευγένειας, σημεία στίξης) και **παραγλωσσικά** στοιχεία (επιτονισμό, εκφράσεις προσώπου, στάση σώματος κ.λπ.).

Δίνουμε ιδιαίτερη σημασία στα ρήματα και τις εγκλίσεις τους, γιατί, όπως έχουμε τονίσει, είναι σημαντικοί δείκτες για τη στάση και τη διάθεση των ομιλητών απέναντι στους συνομιλητές τους.

II. *Αφού διαβάσετε το κείμενο που σας δόθηκε, η κάθε ομάδα να απαντήσει στα παρακάτω ερωτήματα.*

A. Ποιοι είναι οι κοινωνικοί ρόλοι των συνομιλητών στο κείμενο; _____

B. Περιγράψτε τη σχέση μεταξύ των συνομιλητών σε κάθε σκηνή ξεχωριστά, όπως αυτή διαμορφώνεται από τον τρόπο με τον οποίο συνομιλούν.

(Η απάντησή σας να στηριχθεί: α) σε γλωσσικά β) σε παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμό, εκφράσεις προσώπου, στάση σώματος κ.λπ.).

Γ. Η σχέση μεταξύ των προσώπων που συμμετέχουν πόσο τυπική(συνηθισμένη) ή αποκλίνουσα (ιδιαίτερη) είναι σε κάθε σκηνή;

Δ. Ποια είναι τα κωμικά στοιχεία;

Ε. Ποια πραγματικότητα σχολιάζει το κόμικ;

III. Εργασία στο σπίτι

Σε μία παράγραφο να αναπτυχθεί το μήνυμα από το κόμικ που σας δόθηκε.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο μπορεί να βρει συνέχεια στο τέταρτο σενάριο της Δώρας Τριαντοπούλου «Με αφορμή μια ελληνική ταινία», και με την ίδια προσέγγιση να αναλυθούν τα αποσπάσματα από τις ελληνικές ταινίες. Με αυτόν τον τρόπο το σενάριο αποκτά τις διαστάσεις ενός project που θέμα έχει τις ενδοοικογενειακές σχέσεις, όπως αυτές διαφαίνονται σε λογοτεχνικά κείμενα, κόμικς, κινηματογραφικές ταινίες, θεατρικά έργα κλπ. Μάλιστα μπορεί να δοθεί και ιστορικο-συγκριτική διάσταση με αναφορές στην οικογένεια του χθες και την οικογένεια του σήμερα.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο εφαρμόστηκε κατά ένα μεγάλο μέρος με καλά αποτελέσματα. Ωστόσο, υπήρχαν δυσκολίες με την υλικοτεχνική υποδομή της αίθουσας πολυμέσων στην οποία πολλοί υπολογιστές δεν είναι διαθέσιμοι λόγω τεχνικών προβλημάτων. Η φάση της σύνθεσης των κόμικς βασίστηκε κατά ένα μεγάλο μέρος στη δουλειά που έκανε κάθε μαθητής στο σπίτι. Πολλοί μαθητές λειτούργησαν ως «διευκολυντές» ή «μεσολαβητές» ψηφιακού γραμματισμού και διεκπεραίωσαν αυτοί για λογαριασμό άλλων την εργασία. Η παρέμβασή μας δεν επέφερε σημαντικές αλλαγές στις δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού. Ωστόσο, είχε αποτέλεσμα στην επικοινωνιακή αξιοποίηση των ρηματικών εγκλίσεων.

Η προσέγγιση χρειάζεται συνέχεια ώστε να εμπεδωθεί στους μαθητές ως τρόπος αξιοποίησης των γλωσσικών στοιχείων σε σχέση με τον στόχο του κειμένου και τα ειδολογικά χαρακτηριστικά των κειμένων ως κοινωνικών πρακτικών.

Στο σημείο αυτό θεωρώ ότι η προσέγγιση είχε καινοτομικά χαρακτηριστικά με την αξιοποίηση της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής του Halliday. Πιο συγκεκριμένα, δίνει αφορμή για την εκπόνηση μια σειράς εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων στις αρχές της εθνογραφίας της επικοινωνίας.

Το πρόγραμμα του Παν/μίου Πειραιά Comicstripcreator αντενδείκνυται για εκπαιδευτική χρήση.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- O' Brien, D. 2001. "At-risk" adolescents: Redefining competence through the multiliteracies of intermediality, visual arts, and representation. *Reading Online*, 4(11). Available: http://www.readingonline.org/newliteracies/lit_index.asp?HREF=/newliteracies/o'brien/index.html.
- Rief, L. 2007. Writing: Commonsense Matters. Στο Beers, K., R. Probst & L. Rief (επιμ.). *Adolescent Literacy. Turning Promise into Practice*. Portsmouth: Heinemann. σσ.189-208.
- Κουτσογιάννης, Δ. 2012. Ο Ρόμβος της Γλωσσικής Εκπαίδευσης. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Κουφάκη, Λ. 2009. *Λόλα, να ένα άλλο μήλο*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Λύκου, Χ. 2001. Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική του M.A.K. Halliday. *Γλωσσικός Υπολογιστής. Περιοδική Έκδοση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας για τη γλώσσα και τη γλωσσική αγωγή*, τχ.2. Θεσσαλονίκη: Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/articles/print/lykoy/index.htm>